

СПИСОК ВИКОРСИТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.Вдовиченко Г. «Дикі танці Руслани» Руслани стросонули Європу»//Високий Замок, 2004, 17 травня, с.1.
- 2.Гузьо Г. «Вечірня казка від Руслани»//Високий Замок,1999, 27 серпня, с.9.
- 3.Дзюдзя М. «Коляда для Всесвіту – 2, або ще про Різдвяні легенди»//Високий Замок, 2002, 11 січня, с.11.
- 4.Лань О. «Різдво з Русланою»//Високий Замок, 1998, 2 січня, с.9.
- 5.Храмова Н. Куди летиш, «Дзвінкучий вітре»?//Музика, травень-червень №3, 1997рік, с.29(с.28-29)

Остап ЦІЖ,
аспірант Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
Тернопіль, Україна
ostaptsizeh84@gmail.com

ДУХОВНИЙ ГІМН «БОЖЕ ВЕЛИКИЙ, ЄДИНИЙ» В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЗАСЛУЖЕНОЇ КАПЕЛИ БАНДУРИСТІВ УКРАЇНИ ІМЕНІ ГЕОРГІЯ МАЙБОРОДИ: МУЗИЧНО-ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ВИКОНАВСЬКИЙ АСПЕКТ

Анотація. *Висвітлено історію написання духовного гімну «Боже Великий, Єдиний» (музика Миколи Лисенка, слова Олександра Кониського). Простежено процес утвердження гімну в сучасній концертно-виконавській практиці музичних колективів та солістів. Подано музично-теоретичний та виконавський аналіз духовного гімну. Акцентовано увагу на виконанні твору «Боже Великий, Єдиний» в оркеструванні Володимира Марунича для Національної заслуженої капели бандуристів України імені Г. П. Майбороди.*

Ключові слова: *духовний гімн «Боже Великий, Єдиний», Національна заслужена капела бандуристів України імені Г. П. Майбороди, музично-теоретичний аналіз, виконавський аналіз.*

Актуальність дослідження. У часи національного відродження України на особливу увагу заслуговують питання, пов'язані з аналізом музичних духовних творів українських композиторів, зокрема гімн «Боже Великий, Єдиний», яким в більшості завершуються концертні програми українських хорових та музично-інструментальних колективів, в тому числі й Національної заслуженої капели бандуристів України імені Г. П. Майбороди (далі – НЗКБУ ім. Г. Майбороди).

Різноаспектним дослідженням духовного гімну України займалися українські музикознавці Валентина Кузик [3], Ольга Осадця [9], Федір Погребник [10], Раїса Сахарчук [12], Роксана Скорульська [13], Мстислав Юрченко [4]. В їхніх працях в основному висвітлювалися питання історії написання гімну. Однак, на сьогодні не зроблено музично-теоретичного та виконавського аналізу гімну «Боже Великий, Єдиний», виконуваного НЗКБУ ім. Г. Майбороди. Це й становить актуальність нашого дослідження.

Мета – здійснити музично-теоретичний та виконавський аналіз духовного гімну «Боже Великий, Єдиний» в інтерпретації НЗКБУ ім. Г. Майбороди.

Національні гімни України – найвищий вияв волелюбних прагнень, символи духовно-патріотичних почуттів українців, що служать високій меті національного відродження народу. Одним із таких є духовний гімн «Боже Великий, Єдиний».

Гімн написаний в 1885 році Миколою Лисенком на слова Олександра Кониського й виданий у цьому ж році Бібліотекою музикальною у Львові [9, с. 466]. Спочатку твір називався «Боже Великий, Єдиний» і мав примітку композитора «Дитячий гімн», а згодом отримав назву «Молитва за Україну». У передмові до видання твору автори гімну писали, що хотіли вкласти текст твору «...передусім у неложні уста дітей, від яких Всевишній найскоріше міг почути це благання» [3, с. 460].

Згодом твір зазнав певного переакцентування. Після зміни окремих слів набув загальнонародного визнання. Спочатку гімн виконувався на західноукраїнських землях: у школах, на церковних святах, світських концертах як духовний гімн, хоча й не належав до канонізованих релігійних текстів. Він об'єднав українців різних конфесій у спільному молитовному пориві.

Вперше гімн прозвучав у Тернополі 1 серпня 1885 року на літературно-мистецькому вечорі, присвяченому пам'яті відомого українського письменника та історика Миколи Костомарова. У 1903 році, під час перебування Миколи Лисенка у Львові, гімн виконувався на концертах, присвячених ювілею композитора [12, с. 25].

Особливо символічного значення духовний гімн набув у добу творення української державності. Так, твір прозвучав у виконанні об'єднаних хорів під орудою Кирила Стеценка у Києві під час національно-патріотичного мітингу (20 грудня 1917 р.), і в день Злуки УНР і ЗУНР (22 січня 1919 р.) [3, с. 460].

Духовний гімн із приходом більшовицької влади на теренах Великої України був заборонений. Натомість поширений на західноукраїнських землях під час національно-визвольних рухів (у 1920–1940-х роках). Він був у репертуарі як окремих виконавців, так і колективів. Бандурист Кость Місевич переважно закінчував свої концертні виступи «Молитвою за Україною».

Наприкінці 1980-х років, у час національного піднесення, відроджуються пісні визвольних змагань та духовні твори, що були заборонені радянською владою. У 1986 році опубліковано і видано Мстиславом Юрченком збірку, до якої увійшли релігійні твори для мішаного хору Миколи Лисенка. Три з них найвідоміші, з деякими змінами словесного тексту «Боже Великий, Єдиний» в аранжуванні Віктора Матюка, Кирила Стеценка та Олександра Кошиця [4].

Вперше «Боже Великий, Єдиний» виконувався Національним хором імені Григорія Верьовки під час церемонії інавгурації Президента України Леоніда

Кравчука на рівні з Державним гімном України «Ще не вмерла України» Михайла Вербицького (на слова Павла Чубинського). Це стало традицією під час інавгурації українських президентів. Також духовний гімн звучить на завершення божественних літургій ув українських православних та греко-католицьких церквах. На сьогодні різні варіанти гімну «Боже Великий, Єдиний» входять до репертуару не тільки провідних українських колективів і виконавців, а й закордонних [10, с. 26].

У 2015 році у рамках проекту «Музика воїнів» відомий український бандурист Ярослав Джусь (творчий позивний «Бурштин») створив відеоролик виконання гімну на бандурі в приміщенні Свято-Михайлівського Золотоверхого чоловічого монастиря (музей Революції Гідності у Михайлівському соборі). Зйомки пройшли в символічному місці, пов'язаному з подіями 2014 року [2, 7].

Цікавий запис виконання гімну зробив мега популярний український співак, композитор, актор, режисер і продюсер кіно Михайло Хома (DZIDZIO) разом з Молодіжним симфонічним оркестром України під орудою Оксани Линів [15]. Основною локацією було обрано визначну пам'ятку історії та духовності Софіївський собор як місце особливої духовної сили захисту України [6].

Львівська бандуристка, співачка і культурна менеджерка, аранжувальниця українських народних пісень Анастасія Войтюк разом із рок-музикантом, сопілкарем Михайлом Адамчаком записали відео духовного гімну, який звучить в Архикатедральному Соборі Святого Юра [14].

24 квітня 2022 духовний гімн «Боже Великий, Єдиний» як великоднє привітання українців звучав у виконанні оркестру і хору Командування Повітряних Сил ЗСУ [1].

У 33-річницю Незалежності України гімн звучав на одному з найбільших музичних фестивалів Європи (Schleswig-Holstein Musik Festival) у виконанні Київського симфонічного оркестру [5].

У 2017 Володимир Маруніч зробив аранжування для хорової та оркестрової груп. З цього приводу В. Маруніч зазначав: «З'явився оркестровий вступ та кода з дзвонами, ферматний останній акорд звучить велично...» [11].

Гімн «Боже Великий, Єдиний» у виконанні НЗКБУ ім. Г. Майбороди вирізняється урочистістю, піднесеністю, чіткою структурою та глибоким духовним змістом. Текст складається із чотирьох куплетів, кожен з яких є самостійним молитовним закликком. Словесно-музичний розвиток простежується від молитовно-ліричного до енергійно-рішучого. Вражає щире прохання народу до Бога за добробут і процвітання України, прагнення зберегти і дбати про неї, про її благословення та захист. У словесному тексті духовного гімну «Боже Великий, Єдиний» викладено просьбу до Бога захистити український народ від ворогів, дати йому волю, кращу долю, просвіту, любов до рідного краю на многі літа. В основу гімну покладено строфу нерівноскладової будови. Її ритмічна структура наступна: 5+3+7 // 5+3+6 // 5+3+6 // 5+3+6 // 5+3+7 // 5+3+6 // 5+3+6 // 5+3+7. Строфічна будова за кількістю складів походить із середньовічної барокової поезії, а можливо, із народних дум, побожних пісень народних співців. Це підтверджують останні слова гімну – многоліття.

Ритм твору на макрорівні є регулярно часокількісним. Адже він укладений у поєднанні двох метричних фігур: чотиридольника і восьмидольника. А ритм на

мікрорівні представлений двома типами: дробленням із об'єднанням майже у всіх сегментах

та репетицією наприкінці твору.

Такий ритмічний малюнок зазвичай властивий для творів прославленого характеру.

Мелодика духовного гімну комбінована, в ній поєднано елементи моторики й кантіленности. Показовою характеристикою є помірний темп, урочистий величний характер. Мелодія твору розповідна. Адже її контур охоплює низку інтонаційних хвиль. Перша відтворена у нижній частині мелодії, а друга – у верхній. Для духовного гімну властивий іонійський октахорд із верхніми приставними звуками.

Гімн на композиційному рівні складається з оркестрового вступу, викладу основного вокально-інструментального матеріалу та закінчення. Вступ складається із 9-и тактів, побудованих на мелодії двох останніх речень твору. Виклад основного пісенного матеріалу супроводжується всім оркестровим складом, у якому домінують гармонічні акорди, що підсилюють хорову чоловічу фактуру.

Закінчення гімну «Боже Великий, Єдиний» інструментально-хорове. В його основу покладено текст «Многая літа», виконуваний хоровою групою капели бандуристів і супровід усього складу оркестру. На фоні співу звучать переливи бандур, дзвонів, литаврів, сопілки, кларнета, цимбал. Оркестровий супровід загалом має урочистий піднесений характер, барвистості якому додає гра бандур, дзвонів, дзвіночків, трикутника, цимбал, сопілки.

Отже, гімн «Боже Великий, Єдиний» пройшов історичний шлях від першого виконання хоровим колективом у Тернополі (1885 р.) як «Молитва за Україну» до духовного гімну в інтерпретації НЗКБУ ім. Г. Майбороди. Позначений широкою палітрою звукових барв. Має оригінальний оркестровий вступ та закінчення. Саме цим вирізняє виконання Національної заслуженої капели бандуристів України імені Георгія Майбороди від інших музичних та оркестрових колективів України. Здійснений словесно-музичний та виконавський аналіз гімну «Боже Великий, Єдиний» не є вичерпним і потребує глибшого дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боже Великий, Єдиний, нам Україну храни! Духовний гімн України URL: <https://www.google.com.ua/watch?v=Iki8gKij-wA>
2. Боже Великий, Єдиний прозвучав на бандурі у стінах Михайлівського собору. URL: <https://zaxid.net/news/>
3. Кузик В. Молитва «Боже Великий, Єдиний». *Українська музична енциклопедія*. Київ: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2012. Вип 7. С. 460.

4. Лисенко Микола. Релігійні твори для мішаного хору. До 150-річчя з дня народження / Упоряд. М. Юрченко. Київ-Дрогобич: Відродження, 1993. 37 с.

5. Молитва за Україну «Боже Великий, Єдиний», Kyiv Symphone Orchestra URL:<https://www.facebook.com/kyivSO/videos/молитва-за-україну-боже-великий-єдиний-kyiv-symfone-orchestra>

6. Молитва за Україну – DZIDZIO – слухати музику. URL:<https://hitfm.ua>music>2847-molytva-za-ukrainu>

7. Музика воїнів: Духовний гімн України (бандура) URL: <https://www.youtube.com/watch?v=1oevPIxwTeQ&list=PL2loHvpTyPxSezsNU8BughB9x3GPYEDpN&index=3>

8. Національна заслужена капела бандуристів України імені Г. І. Майбороди. URL:<https://www.google.com.ua/search?g=національна+капела+бандуристів>

9. Осадця О. Видання музичних творів Миколи Лисенка у Західній Україні. *Записки Наукового Товариства імені Т. Шевченка*. Том ССХХVI. Праці Музикознавчої комісії: Львів. 1993. С. 463-471.

10. Погребенник Ф. Українські пісні-гімни. Київ : В-во Знання. 1992, 64 с.

11. Приватний архів Остапа Ціжа. Інтерв'ю із Володимиром Маруничем, диригентом, аранжувальником, завідувачем музичною частиною Національної заслуженої капели бандуристів України ім. Г. Майбороди.

12. Сахарчук Р. Традиція многолітствування в українській композиторській творчості: Духовний гімн України «Боже Великий, Єдиний», муз. М. Лисенка, сл. О. Кониського. *Українська музика*, 2017/3 (25). С. 22-28.

13. Скорульська Р. Молитва. *Музика*, 1998. № 2. С. 19-20.

14. Ця композиція – духовний гімн України «Боже Великий, Єдиний». URL: <https://www.google.com.ua/search?g-боже+великий+єдиний+прозвучав+на>

15. DZIDZIO – записав Духовний Гімн України «Боже Великий, Єдиний, нам Україну храни» URL:<https://slovoproslovo.info/dzidzio-zapysav-duhovnyj-gimn-ukrayiny-bozhe-velykyj-yedynyj-nam-ukrayinu-hrany>.

Тарас ГОЛОВКО

аспірант Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

Тернопіль, Україна

golovko.taras05@gmail.com

БАГАТОГОЛОСІ ПУБЛІКАЦІЇ ЦЕРКОВНИХ ПІСЕНЬ НА СТОРІНКАХ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ДРУКОВАНИХ ВИДАНЬ

***Анотація.** У дослідженні простежено шляхи становлення багатоголосся у збірниках церковних пісень, починаючи від «Богогласника», виданого в м. Почаєві 1791 року, й закінчуючи «Церковними піснями», опублікованими в м. Тернополі в 1994 році. Проаналізовано способи розходження голосів від*